

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગોપાલ સિંહ અને અન્ય
વિ.
સ્ટેટ ઓફ એમ.પી.
(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૯૭ વર્ષ ૨૦૦૮)
મે ૧૨, ૨૦૧૦

[હરજીત સિંહ બેદી અને એ.કે. પટનાઈક, ન્યાયમૂર્તિઓ]

અપીલ – નિર્દોષ છૂટકારો સામે અપીલ – હાઈકોર્ટ દ્વારા મંજૂર – ઔચિત્ય [ન્યાયસંગતતા] – કોર્ટે ઠેરવેલ કે: તથ્યો પર, ન્યાયસંગત નથી – જો ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો પુરાવા પર સારી રીતે આધારિત હોય અને આરોપીની તરફેણમાં દોરવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અલગ ડ્રજિકોણ પણ અપનાવી શકાય તે આધાર પર દખલ કરવા માટે હાઈકોર્ટ ન્યાયસંગત રહેશે નહીં – જોકે હાઈકોર્ટ પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હકદાર છે, પરંતુ નિર્દોષ છૂટકારોનો હુકમ બાજુ પર રાખવા અને દોષિત ઠેરવવાનો હુકમ કરવા માટે નોંધપાત્ર અને આશ્ચર્યજનક કારણો હોવા જોઈએ – હાજર કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના વિવિધ પાસાઓ અંગે સકારાત્મક તારણો આપ્યા હતા – હાઈકોર્ટ તેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ટ્રાયલ કોર્ટને વજન આપનારા કારણોને પૂરા પાડવામાં સક્ષમ ન હતી – કેસ હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલ કરવાની માંગણી કરતો ન હતો.

ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા મુજબ, જમીન વિવાદને કારણે ગંભીર દુશ્મનાવટને કારણે, અપીલકર્તાઓએ બે વ્યક્તિઓને "લાઠી", "લોહાંગી" અને "ફરસા" વડે ગંભીર માર માર્યો હતો જેથી તેમનું મૃત્યુ થાય. ફરિયાદપક્ષ મુખ્યત્વે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ ના નજરે જોનારના અહેવાલ પર અને બે મૃતકો દ્વારા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૦ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૧ ને આપવામાં આવેલા મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો પર આધાર રાખે છે. આ ઉપરાંત, ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓના ખુલાસાના નિવેદનોના અનુસંધાનમાં કરવામાં આવેલી વસૂલાતો પર આધાર રાખે છે.

ટ્રાયલ કોર્ટે તેને વિલંબિત એફઆઈઆરનો કેસ ગણાવ્યો હતો. તેને મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો અવિશ્વસનીય જણાયા, એકમાત્ર નજરે જોનાર સાક્ષી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ નો પુરાવો સંપૂર્ણપણે અકુદરતી જણાયો, અને તપાસ સંપૂર્ણપણે બેજવાબદારીભરી અને નકામી જણાઈ, અને તદનુસાર આરોપી-અપીલકર્તાઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાથી વ્યથિત થઈને, રાજ્ય સરકારે હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરી જે મંજૂર કરવામાં આવી. આ કોર્ટમાં, અપીલકર્તાઓ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે અત્યંત નક્કર અને વિગતવાર ચુકાદા દ્વારા મામલાના દરેક પાસા પર વિચાર કર્યો હતો અને આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા, અને હાઈકોર્ટે મૂળભૂત સિદ્ધાંતને અવગણ્યો હતો કે જો ટ્રાયલ કોર્ટે લીધેલ દ્રષ્ટિકોણ પુરાવા પર શક્ય હતો, તો કોઈ દખલ કરવી જોઈએ નહીં, તેમાં હાઈકોર્ટે લાપરવાહ હતી. અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ૧. નિર્દોષ છૂટકારાને દોષિત ઠરાવમાં રૂપાંતરિત કરતી વખતે હાઈકોર્ટની સત્તા એ હવે અટકળો અને ચર્ચાનો વિષય નથી. હવે તે સારી રીતે સ્થાપિત થયેલ છે કે જો ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો પુરાવા પર સારી રીતે આધારિત હોય અને આરોપીની તરફેણમાં દોરવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ તેનાથી શક્ય હોય, તો

અલગ ઢ્રષ્ટિકોણ પણ અપનાવી શકાય તે આધાર પર દખલ કરવા માટે હાઈકોર્ટ ન્યાયસંગત રહેશે નહીં અને જોકે હાઈકોર્ટ પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હકદાર હતી પરંતુ નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ બાજુ પર રાખવા અને દોષિત ઠેરવવાનો હુકમ કરવા માટે નોંધપાત્ર અને આશ્ચર્યજનક કારણો હોવા જોઈએ. [પેરા ૭] [૧૦૭૧-સી-ડી]

૨. રેકૉર્ડનું એકમાત્ર અવલોકન અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો દર્શાવે છે કે વર્તમાન કેસ એવા વર્ગનો નથી જે હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલ માંગશે. ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના વિવિધ પાસાઓ અંગે સકારાત્મક તારણો આપ્યા છે. હાઈકોર્ટે, તેના ચુકાદા દરમિયાન, તેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ટ્રાયલ કોર્ટને વજન આપનારા કારણોને પૂરા પાડવામાં સક્ષમ ન હતી. આ હકીકત કે પ્રથમ અહેવાલ બપોરે ૧ વાગ્યાની આસપાસ નોંધવામાં આવ્યો હતો અને ફરિયાદપક્ષ દ્વારા દબાવી દેવામાં આવ્યો હતો, તે ઘટનાસ્થળેથી સબ-ઈન્સ્પેક્ટર દ્વારા પોલીસ સ્ટેશનમાં રૂકા મોકલ્યા પછી બપોરે ૪.૪૫ વાગ્યાની આસપાસ નોંધાયેલા પ્રથમ માહિતીનો ઉલ્લેખ કરીને મોટાભાગે અવગણવામાં આવી છે. હાઈકોર્ટે એ હકીકતની પણ અવગણના કરી છે કે ખાસ અહેવાલ ક્યારે મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવ્યો હતો અથવા પ્રાપ્ત થયો હતો તે દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવા ન હતા. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તારણ દોરવામાં આવ્યું છે કે, તેથી, બપોરે ૧ વાગ્યાની પ્રથમ માહિતી ફરિયાદપક્ષ દ્વારા દબાવી દેવામાં આવી હતી કારણ કે હુમલાખોરોના નામ જાણી શકાયા ન હતા અને ખાસ અહેવાલના રવાનગી કે ડિલિવરીના કોઈ પુરાવા ન હોવાથી બપોરે ૪.૪૫ વાગ્યાની થોડી જ વાર પછી એફઆઈઆર નોંધવાના સમયની પુષ્ટિ કરવા માટે કોઈ પુરાવા ન હતા, જે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના આ ભાગ પર પણ સ્પષ્ટપણે શંકાસ્પદ છે, હાઈકોર્ટ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો નથી. [પેરા ૮] [૧૦૭૧-એ-એચ; ૧૦૭૨-એ-બી]

૩. હાઈકોર્ટે ચાર સાક્ષીઓને બે મૃતકો દ્વારા આપવામાં આવેલા મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોની વિશ્વસનીયતાની તપાસ કરી છે પરંતુ એવું અવલોકન કરતી વખતે કે

તે દરેકની વચ્ચે નોંધપાત્ર વિસંગતતાઓ હતી, છતાં તેમના નિવેદનો પર વિશ્વાસ કરવાનું પસંદ કર્યું છે. કોર્ટે ડૉક્ટરના નિવેદનની અવગણના કરી છે જેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઈજાઓ મેળવ્યા પછી ૧૦ થી ૧૫ મિનિટની અંદર ઈજાગ્રસ્ત બેભાન થઈ ગયા હોત એવું અભિપ્રાય આપીને કે આ હકીકત વ્યક્તિ-વ્યક્તિએ બદલાશે. આ નિઃશંકપણે સાચું હશે, પરંતુ ડૉક્ટરનું નિવેદન એવા પરિબળો પૈકીનું માત્ર એક જ છે જેણે ટ્રાયલ કોર્ટને તેનો અભિપ્રાય આપવામાં વજન આપ્યું હતું. તેમ છતાં, આરોપી સાથે ખૂબ જ ગંભીર દુશ્મનાવટ ધરાવતી વ્યક્તિને આપવામાં આવેલું મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન થોડી ચોક્કસ અચકાટ અને આરક્ષણ સાથે સ્વીકારવું જોઈએ. [પેરા ૯] [૧૦૭૨-સી-ડી]

૪. હાઈકોર્ટે ઘટનાના નજરે જોનાર સાક્ષી તરીકે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ ના નિવેદનને સ્વીકાર્યું છે એ હકીકતની અવગણના કરીને કે તેનું વર્તન અકુદરતી હતું કારણ કે તેણે ગામમાં દોડી જવાનો દાવો કર્યો હતો પરંતુ તેમ છતાં તેના માતા-પિતા અને ત્યાં હાજર અન્ય લોકોને ઘટના વિશે માહિતી આપી ન હતી અને પોતાની સુરક્ષાનું ભય હોવાના દેખીતા અને અસ્વીકાર્ય બહાને થોડા કલાકો માટે અદ્રશ્ય થઈ જવાનું પસંદ કર્યું હતું. તેથી, ઉપરોક્ત કારણોસર હાઈકોર્ટનો ચુકાદો ભૂલભરેલો છે. [પેરા ૧૦, ૧૧] [૧૦૭૨-ઈ-જી]

ક્રિમિનલ અપેલેટ હુકમત: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૯૭ વર્ષ ૨૦૦૮.

જબલપુર ખાતેની મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૦ વર્ષ ૧૯૯૩ ના તારીખ ૨૪.૦૩.૨૦૦૮ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તાઓ તરફથી ફખરુદ્દીન, મુનવ્વર એસ. આલમ, કરીમ અન્સારી, ભરત ભૂષણ, રાજ કિશોર ચૌધરી, ચુસુફ ખાન, રાઉફ રહીમ, ચદુનંદન બારિસલ, મીનુ શર્મા, ગુલશન જહાં અને આફતાબ અલી ખાન. સામાવાળા તરફથી વિભા દત્તા મખીજા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ હરજીત સિંહ બેદી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

ફરિયાદપક્ષની વાર્તા નીચે મુજબ છે:

૧. ૧૯ જૂન ૧૯૯૦ ના રોજ, બે મૃતકો રાજમોહન અને નિરંજન સિંહ ખાંડ ખરીદવા માટે જમ્મુસરકલા ગયા હતા અને જ્યારે તેઓ તેમના ગામ પરત ફરી રહ્યા હતા અને નજીકના જંગલમાંથી પસાર થઈ રહ્યા હતા, ત્યારે છ આરોપીઓ દ્વારા તેમને "લાઠી", "લોહાંગી" અને "ફરસા" વડે ગંભીર માર મારવામાં આવ્યો હતો. ઘટનાની માહિતી મૈના બંજારા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૩ દ્વારા દૌલત સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪ અને સુમેર સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૦ ને આપવામાં આવી હતી. સુમેર સિંહ અને મૈના બંજારા અને અન્ય કેટલાક લોકો ત્યારબાદ સ્થળ પર પરત ફર્યા હતા ત્યારબાદ નિરંજન સિંહ અને રાજમોહન (ઈજાગ્રસ્ત) એ મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો આપ્યા હતા કે તેમને ઉપરોક્ત હથિયારોથી છ આરોપીઓએ માર માર્યો હતો. થોડી જ વારમાં બંનેનાં મૃત્યુ થયાં. પોલીસ સ્ટેશન બેરાસિયામાં બપોરે ૩.૪૦ વાગ્યે ટેલિફોન દ્વારા ઘટનાની જાણ પણ મળી હતી અને એકિઝબિટ પી-૩ માં નોંધવામાં આવી હતી જેના પર સબ-ઇન્સ્પેક્ટર ઓ.પી. કટિયાર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૩ પોલીસ બળ સાથે ઘટનાસ્થળે પહોંચ્યા અને શબો મળી આવ્યા. સાઈટ પર સાંજે ૪.૪૦ વાગ્યે રૂકા નોંધવામાં આવ્યો હતો અને તેના આધારે પોલીસ સ્ટેશનમાં ઔપચારિક એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ પીએમ કરવા માટે શબો હોસ્પિટલમાં મોકલવામાં આવ્યા હતા જે ડૉ. આર.કે. શર્મા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું જેમણે બંને મૃતકોમાંથી દરેક પર ૨૮ ઈજાઓ શોધી કાઢી હતી. તપાસ દરમિયાન, આરોપીઓની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને તેમના ખુલાસાના નિવેદનોના આધારે ગુનાના હથિયારો પણ રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. પોલીસે એ પણ ખાતરી કરી કે બંને પક્ષો એકબીજા સાથે ખૂબ જ નજીકથી સંબંધિત હતા અને ચોક્કસ કૃષિ જમીનના સંદર્ભમાં તેમની વચ્ચે ભારે દુશ્મનાવટ હતી. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે આરોપીઓ સામે આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા કારણ કે તેઓએ નિર્દોષ હોવાની દલીલ કરી હતી, તેમને ટ્રાયલ માટે લાવવામાં આવ્યા હતા.

૨. તેના કેસના સમર્થનમાં ફરિયાદપક્ષ મુખ્યત્વે ફેરાન સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ ના નજરે જોનારના અહેવાલ પર અને દૌલત સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪, હરનાથ સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯, સુમેર સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૦ અને શિવરાજ સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૧ ને બે મૃતકો દ્વારા આપવામાં આવેલા મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો પર આધાર રાખે છે. આ ઉપરાંત, ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓના ખુલાસાના નિવેદનોના અનુસંધાનમાં કરવામાં આવેલી વસૂલાતો પર આધાર રાખે છે. ત્યારબાદ ફરિયાદપક્ષનો કેસ આરોપીઓ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને તેમની વચ્ચે અને દૌલત સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪ વચ્ચે જમીન વિવાદને કારણે ગંભીર દુશ્મનાવટની દલીલ લેવામાં આવી હતી કારણ કે બાદમાં તેમની કૃષિ જમીનનો કબજો લેવા માટે ઉત્સુક હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે એક વ્યાપક ચુકાદો નોંધ્યો અને બે વ્યાપક શીર્ષકો હેઠળ પુરાવાઓની ચર્ચા કરી (૧) ફેરાન સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ ના નજરે જોનારના પુરાવા અને (૨) પરિસ્થિતિગત પુરાવા જેમાં ઘટના પાછળનો હેતુ અને મૃતકોનું મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન અને ગુનાના હથિયારોની વસૂલાતોનો સમાવેશ થાય છે. કોર્ટે પછી હેતુની પૃષ્ઠભૂમિમાં ફરિયાદપક્ષના પુરાવાઓની તપાસ કરી અને અવલોકન કર્યું કે મહારાજ સિંહ આરોપી એ પ્રથમ પત્ની તરફથી બલવંત સિંહનો પુત્ર હતો અને અન્ય આરોપીઓ મહારાજ સિંહના પુત્રો હતા જ્યારે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪ દૌલત સિંહ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯ હરનાથ સિંહ પણ બીજા પત્નીમાંથી બલવંત સિંહના પુત્રો હતા અને ફેરાન સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ એ દૌલત સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીનો પુત્ર હતો અને શિવરાજ સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૧ એ સુમેર સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૦ નો પુત્ર હતો, એટલે કે તમામ સાક્ષીઓ એક મોટા જૂથના હતા. કોર્ટે એ પણ અવલોકન કર્યું કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાથી, તે પર્યાપ્ત રીતે સ્પષ્ટ હતું કે ભાઈઓના બે સમૂહો વચ્ચેના સંબંધો ખૂબ જ તણાવપૂર્ણ હતા અને તેમની વચ્ચેના અને જમીન વિવાદને લગતા કેટલાક ફોજદારી મુકદ્દમાઓ ૧૯૮૪ માં શરૂ થયા હતા અને હત્યાની તારીખે પણ અસ્તિત્વમાં હતા અને તેમની વચ્ચેના આવર્તક ઝઘડાઓએ પરિવારમાં મોટી ઘર્ષણ પેદા કર્યું હતું. કોર્ટે

પછી ફરિયાદપક્ષની વાર્તાની તપાસ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું અને યાદ કર્યું કે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા બે અલગ-અલગ વાર્તાઓ પ્રક્ષેપિત કરવામાં આવી હતી, પ્રથમ, કે અપરાધ આચર્યા પછી તરત જ બપોરે ૧ વાગ્યાની આસપાસ પોલીસ સ્ટેશનમાં દૌલત સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી દ્વારા અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને બીજું કે બપોરે ૩.૪૫ વાગ્યે એક્ઝિબિટ પી-૩ મુજબ ટેલિફોન પર માહિતી મળી હતી જેના પર સબ-ઇન્સ્પેક્ટર કટિયાર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૩ સાંજે ૪ વાગ્યે ઘટનાસ્થળે પહોંચ્યા હતા અને સાંજે ૪.૪૫ વાગ્યે સ્થળ નિરીક્ષણ પછી એફઆઈઆરની નોંધણી શરૂ કરી હતી. કોર્ટે, જો કે, સબ-ઇન્સ્પેક્ટરના નિવેદન પર અવિશ્વાસ કર્યો કે તે સાંજે ૪ વાગ્યે ઘટનાસ્થળે પહોંચ્યા હતા એવું અવલોકન કરીને કે જો માહિતી બપોરે ૩.૪૫ વાગ્યે મળી હોત તો તેના માટે ૨૦ મિનિટમાં ખૂબ જ રફ ગ્રામીણ રસ્તા દ્વારા ૧૮ કિમીનું અંતર કાપવું શક્ય ન હોત. કોર્ટે, તે મુજબ, ઠેરવ્યું કે બપોરે ૧ વાગ્યે અથવા સાંજે ૪.૪૫ વાગ્યે એફઆઈઆર નોંધવા અંગેની વિસંગતતાને કારણે, માત્ર એવું અનુમાન દોરી શકાય છે કે બપોરે ૧ વાગ્યા સુધી આરોપીઓના નામ જાણી શકાયા ન હતા અને બપોરે ૧ વાગ્યાનો અહેવાલ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રોકી રાખવામાં આવ્યો હતો. કોર્ટે પછી વૈકલ્પિક બાબતમાં પ્રવેશ કર્યો કે એવું માનીને કે એફઆઈઆર ખરેખર સાંજે ૪.૪૫ વાગ્યે થોડી જ વાર પછી નોંધવામાં આવી હતી અને ઘટના ગામથી લગભગ ૧ કિમી દૂર ૧૦ અથવા ૧૦.૩૦ વાગ્યે બની હતી અને મૈના બંજારા દ્વારા દૌલત સિંહ અને સુમેર સિંહને ગામમાં માહિતી પહોંચાડવામાં લીધેલા સમયને ધ્યાનમાં લેતા, તે વિલંબિત એફઆઈઆરનો કેસ જણાતો હતો. કોર્ટે વધુમાં અવલોકન કર્યું કે પુરાવા નથી કે એફઆઈઆરની નકલ મેજિસ્ટ્રેટને ક્યારે પ્રાપ્ત થઈ હતી, જે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૫૭ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવી છે અને આ પાસા પર અંતે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો:

"તે સુરક્ષિત રીતે ગર્ભિત થઈ શકે છે કે પીએમ પરીક્ષણ માટે શબો મોકલ્યા પછી, પશ્ચાત્ વિચાર તરીકે એફઆઈઆર જાણી જોઈને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવી હતી. આ સંજોગોમાં, એટલે કે

એફઆઈઆર દાખલ કરવાની રીત, હકીકતમાં, એફઆઈઆર સાંજે ૪.૪૫ વાગ્યે અથવા બપોરે ૧ વાગ્યે નોંધવામાં આવી હતી કે કેમ, અને ગુના સંબંધિત વિગતો, તેની નકલ મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં નિષ્ફળતા, ગુનાની ઘટનાની તાત્કાલિક નોંધણીની બિન-પાલન, શબો પરના સંબંધિત પંચનામાના ટેક્સ્ટમાં અને તેમાંના મર્જ નિવેદનોમાં આરોપી વ્યક્તિઓના નામો છોડી દેવા, આ તમામ સંજોગોના અવલોકન પર, હું આ નિષ્કર્ષ પર આવું છું કે અહેવાલ અનિચ્છનીય વિલંબ સાથે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ફરિયાદપક્ષ ત્યારથી તેનો કોઈ તાર્કિક ખુલાસો આપવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, પ્રથમ દ્રષ્ટિએ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી વાર્તા અત્યંત શંકાસ્પદ છે."

૩. કોર્ટે પછી મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોની તપાસ કરી જે કથિત રીતે બે મૃતકો દ્વારા તેમના મૃત્યુના થોડા સમય પહેલા દૌલત સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪, હરનાથ સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯ અને સુમેર સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૦ ને આપવામાં આવ્યા હતા. કોર્ટે મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનની નોંધણીના અંતર્ગત વ્યાપક સિદ્ધાંતનો સંદર્ભ આપ્યો અને ભાર મૂક્યો કે તેની સત્યતા કાળજીપૂર્વક આકારવાની હતી કારણ કે બનાવનાર કોસ-એક્ઝામિનેશન માટે ઉપલબ્ધ ન હતો અને આ આમ કોર્ટે મોટી સાવધાની રાખવાની હતી અને તે હેતુ માટે બે વ્યાપક પરિબળો ધ્યાનમાં રાખવાના હતા, પ્રથમ, કે મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન કરનાર વ્યક્તિ શારીરિક રીતે તે કરવા માટે સક્ષમ હતી, અને બીજું કે નિવેદન, જો કરવામાં આવે તો, બાબતોની સાચી સ્થિતિનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. કોર્ટે પછી મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનના સાક્ષીઓના નિવેદનની તપાસ કરી અને અવલોકન કર્યું કે મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું તે રીત અંગે તેમની વચ્ચેના પુરાવા સંપૂર્ણપણે વિસંગત હોવાથી, તેમની વિશ્વસનીયતા પર ગંભીર શંકા ઊભી થઈ હતી. કોર્ટે પીએમ પરીક્ષણો કરનાર ડૉક્ટર આર.કે. શર્મા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીના પુરાવાનો પણ સંદર્ભ આપ્યો, અને દરેક શરીર પર ૨૮ ઘા શોધી કાઢ્યા હતા,

અને અવલોકન કર્યું કે ડૉક્ટરના નિવેદન મુજબ બંને ઈજાગ્રસ્ત ઘાની ગંભીર પ્રકૃતિને જોતાં ૧૦ થી ૧૫ મિનિટની અંદર બેભાન થઈ ગયા હોત. કોર્ટે પછી આના આધારે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાનું પરીક્ષણ કર્યું અને અભિપ્રાય આપ્યો કે ઘટના લગભગ ૯ અથવા ૧૦ વાગ્યે બની હતી, સૂર્યવ્યા મુજબ, અને દૌલત સિંહ અને સુમેર સિંહને ઘટનાસ્થળે પહોંચવામાં એક કલાક લાગ્યો હતો (જેમ કે દૌલત સિંહે લગભગ સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ ૧૧ વાગ્યે સાઈટ પર પહોંચ્યા હતા), તે અત્યંત શંકાસ્પદ જણાતું હતું કે રાજમોહન અને નિરંજન સિંહ કોઈપણ નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં હતા. કોર્ટે હરનાથ સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯ ના નિવેદનની પણ તપાસ કરી અને અવલોકન કર્યું કે તે એક નમ્ર જૂઠ હતું અને મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોના સાક્ષી બનવા માટે ઘટનાસ્થળે પહોંચવું તેના માટે અશક્ય હોત. કોર્ટે, તે મુજબ, નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે ઉપરોક્ત સાક્ષીઓનાં નિવેદનો સંપૂર્ણપણે વિરોધાભાસી અને તર્કહીન હતા અને હકીકતમાં મૃતકો કોઈપણ નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં ન હતા અને આ સંજોગોમાં, "મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનની વાર્તા સંપૂર્ણપણે બનાવટી, અકુદરતી અને બિન-આશ્રયપાત્ર હતી." કોર્ટે એકમાત્ર નજરે જોનાર સાક્ષી ફેરાન સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી દૌલત સિંહના પુત્રના પુરાવાની પણ તપાસ કરી અને એક સકારાત્મક તારણ નોંધ્યું કે તેના દ્વારા પ્રક્ષેપિત વાર્તા સંપૂર્ણપણે અકુદરતી હતી એટલી હદે કે તે ૧ કિમી દૂર ઘટના જોયા પછી સાઈટથી ગામમાં દોડી આવ્યો હતો જ્યાં તેના પિતા, કાકા, ભાઈઓ, પિતરાઈ ભાઈઓ અને સમગ્ર પરિવાર હાજર હતો, પરંતુ તેણે તેમને કહ્યું નહીં કે શું થયું હતું પરંતુ હકીકતમાં પોતાની સુરક્ષાનું ભય હોવાના બહાને છુપાઈ ગયો હતો. કોર્ટે અંતે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે પુરાવા સામાન્ય માનવ વર્તણૂકની વિરુદ્ધ હતા અને વિશ્વાસપાત્ર ગણી શકાતા નથી. કોર્ટે એ પણ ઠેરવ્યું કે આ મામલામાં તપાસ સંપૂર્ણપણે બેજવાબદારીભરી અને નકામી હતી અને પોલીસે બપોરે ૩.૪૦ વાગ્યે એક્ઝિબિટ પી-૩ ની નોંધણી તરફ દોરી જતા ટેલિફોન કૉલ કરનાર વ્યક્તિની ઓળખ નક્કી કરવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો ન હતો અને ફરિયાદપક્ષની વાર્તા એ ધારણા પર બનેલી જણાતી હતી કે પક્ષકારો વચ્ચેના સંબંધો તણાવપૂર્ણ હોવાથી, તે આરોપીઓ અને માત્ર આરોપીઓ જ હતા, જેઓ

ડબલ મર્ડર માટે જવાબદાર હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે, તે મુજબ, આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા.

૪. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાથી વ્યથિત થઈને, મધ્યપ્રદેશ રાજ્યએ હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરી અને અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી છે. વિશેષ રજા મંજૂર થયા પછી હાઈકોર્ટનો ચુકાદો અમારી સમક્ષ પડકારવામાં આવી રહ્યો છે.

૫. અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી ફખરુદ્દીન દ્વારા એવું અરજ કરવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે ખૂબ જ નક્કર અને વિગતવાર ચુકાદા દ્વારા મામલાના દરેક પાસા પર વિચાર કર્યો હતો અને આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા, અને હાઈકોર્ટે મૂળભૂત સિદ્ધાંતને અવગણ્યો હતો કે જો ટ્રાયલ કોર્ટે લીધેલ દ્રષ્ટિકોણ પુરાવા પર શક્ય હતો, તો કોઈ દખલ કરવી જોઈએ નહીં, તેમાં હાઈકોર્ટે લાપરવાહ હતી. એવું પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે બે વ્યાપક શીર્ષકો હેઠળ પુરાવાઓની વિચારણા કરી હતી અને એક સકારાત્મક તારણ નોંધ્યું હતું કે બપોરે ૧ વાગ્યાની આસપાસની ઘટનાનો પ્રથમ અહેવાલ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા દબાવી દેવામાં આવ્યો હતો અને સાંજે ૪.૪૫ વાગ્યા પછી નોંધાયેલો અહેવાલ, આમ, પ્રથમ માહિતી અહેવાલ ન હતો પરંતુ એવું માનીને પણ કે તે પ્રથમ અહેવાલ હતો, ખાસ અહેવાલ મેજિસ્ટ્રેટને પહોંચાડવામાં આવ્યો હતો તે દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવા ન હોવાની હકીકત ફરિયાદપક્ષની વાર્તાને અસત્ય ઠેરવે છે કે તે સાંજે ૪.૪૫ વાગ્યાની આસપાસ નોંધવામાં આવ્યો હતો. એવું પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યું છે કે પક્ષકારો વચ્ચેની ગંભીર દુશ્મનાવટ રેકૉર્ડ પર સાબિત થઈ હતી અને ૧૯૮૪ થી ચાલતા કેટલાક મુકદ્દમાઓ એ પિતા, મહારાજ સિંહ અને તેના પાંચ પુત્રો હતા તેવા આરોપીઓની ખોટી સંડોવણીનું સ્પષ્ટ કારણ હતું. એવું વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદપક્ષે ચાર અલગ-અલગ વ્યક્તિઓને બે મૃતકો દ્વારા આપવામાં આવેલા મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો પર પ્રાથમિક આધાર રાખ્યો હતો અને ડૉ. શર્મા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીના નિવેદનના પ્રકાશમાં કે ઈજાઓ થયા પછી ૧૦ કે ૧૫ મિનિટથી વધુ સમય સુધી ઈજાગ્રસ્ત સભાન રહી શક્યા ન હોત, તે પછી લગભગ બે કલાક પછી કથિત રીતે

કરવામાં આવેલા મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોની વાર્તા પર વિશ્વાસ કરી શકાતો નથી. એવું વધુમાં નિર્દેશ કરવામાં આવ્યું છે કે એકમાત્ર નજરે જોનાર સાક્ષી ફેરાન સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ નું વર્તન સંપૂર્ણપણે અકુદરતી હતું અને તેની ઉપસ્થિતિને અસત્ય ઠેરવે છે.

૬. શ્રિમતી [શ્રીમતી] વિભા દત્તા મખીજા, રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે, જો કે, હાઇકોર્ટના ચુકાદાને સમર્થન આપ્યું છે અને એવું દલીલ કરી છે કે ઘટના અચાનક બની હોવાથી અને ભારતના ગ્રામીણ સેટઅપમાં ઝડપી અને ઘડિયાળના કાંટા જેવી તપાસની અપેક્ષા રાખી શકાતી નથી તેથી હાઇકોર્ટ ફરિયાદપક્ષની વાર્તા પર વિશ્વાસ કરવા માટે ન્યાયસંગત હતી.

૭. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા રજૂ કરાયેલી દલીલો પર વિચાર કર્યો છે. નિર્દોષ છૂટકારાને દોષિત ઠરાવમાં રૂપાંતરિત કરતી વખતે હાઇકોર્ટની સત્તા એ હવે અટકળો અને ચર્ચાનો વિષય નથી. હવે તે સારી રીતે સ્થાપિત થયેલ છે કે જો ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો પુરાવા પર સારી રીતે આધારિત હોય અને આરોપીની તરફેણમાં દોરવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ તેનાથી શક્ય હોય, તો અલગ દ્રષ્ટિકોણ પણ અપનાવી શકાય તે આધાર પર દખલ કરવા માટે હાઇકોર્ટ ન્યાયસંગત રહેશે નહીં અને જોકે હાઇકોર્ટ પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હકદાર હતી પરંતુ નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ બાજુ પર રાખવા અને દોષિત ઠરાવનો હુકમ કરવા માટે નોંધપાત્ર અને આશ્ચર્યજનક કારણો હોવા જોઈએ.

૮. રેકૉર્ડનું એકમાત્ર અવલોકન અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો દર્શાવે છે કે વર્તમાન કેસ એવા વર્ગનો નથી જે હાઇકોર્ટ દ્વારા દખલ માંગશે. ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપર પહેલેથી જ ઉલ્લેખિત ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના વિવિધ પાસાઓ અંગે સકારાત્મક તારણો આપ્યા છે. હાઇકોર્ટે, તેના ચુકાદા દરમિયાન, તેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ટ્રાયલ કોર્ટને વજન આપનારા કારણોને પૂરા પાડવામાં સક્ષમ ન હતી. આ હકીકત કે પ્રથમ અહેવાલ બપોરે ૧ વાગ્યાની આસપાસ નોંધવામાં આવ્યો હતો અને ફરિયાદપક્ષ દ્વારા દબાવી દેવામાં આવ્યો

હતો, તે ઘટનાસ્થળેથી સબ-ઇન્સ્પેક્ટર કટિયાર દ્વારા પોલીસ સ્ટેશનમાં રૂકા મોકલ્યા પછી બપોરે ૪.૪૫ વાગ્યાની આસપાસ નોંધાયેલા પ્રથમ માહિતીનો ઉલ્લેખ કરીને મોટાભાગે અવગણવામાં આવી છે. હાઇકોર્ટે એ હકીકતની પણ અવગણના કરી છે કે ખાસ અહેવાલ ક્યારે મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવ્યો હતો અથવા પ્રાપ્ત થયો હતો તે દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવા ન હતા. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તારણ દોરવામાં આવ્યું છે કે, તેથી, બપોરે ૧ વાગ્યાની પ્રથમ માહિતી ફરિયાદપક્ષ દ્વારા દબાવી દેવામાં આવી હતી કારણ કે હુમલાખોરોના નામ જાણી શકાયા ન હતા અને ખાસ અહેવાલના રવાનગી કે ડિલિવરીના કોઈ પુરાવા ન હોવાથી બપોરે ૪.૪૫ વાગ્યાની થોડી જ વાર પછી એફઆઈઆર નોંધવાના સમયની પુષ્ટિ કરવા માટે કોઈ પુરાવા ન હતા, જે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના આ ભાગ પર પણ સ્પષ્ટપણે શંકાસ્પદ છે, હાઇકોર્ટ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો નથી.

૯. હાઇકોર્ટે ચાર સાક્ષીઓને બે મૃતકો દ્વારા આપવામાં આવેલા મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોની વિશ્વસનીયતાની તપાસ કરી છે પરંતુ એવું અવલોકન કરતી વખતે કે તે દરેકની વચ્ચે નોંધપાત્ર વિસંગતતાઓ હતી, છતાં તેમના નિવેદનો પર વિશ્વાસ કરવાનું પસંદ કર્યું છે. કોર્ટે ડૉ. શર્મા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીના નિવેદનની અવગણના કરી છે જેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઇજાઓ મેળવ્યા પછી ઇજાગ્રસ્ત ૧૦ અથવા ૧૫ મિનિટથી વધુ સભાન રહી શક્યા ન હોત એવું અભિપ્રાય આપીને કે આ હકીકત વ્યક્તિ-વ્યક્તિએ બદલાશે. આ નિઃશંકપણે સાચું હશે, પરંતુ ડૉક્ટરનું નિવેદન એવા પરિબળો પૈકીનું માત્ર એક જ છે જેણે ટ્રાયલ કોર્ટને તેનો અભિપ્રાય આપવામાં વજન આપ્યું હતું. તેમ છતાં, આરોપી સાથે ખૂબ જ ગંભીર દુશ્મનાવટ ધરાવતી વ્યક્તિને આપવામાં આવેલું મૌખિક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન થોડી અચકાટ અને આરક્ષણ સાથે સ્વીકારવું જોઈએ.

૧૦. અમે એ પણ શોધીએ છીએ કે હાઇકોર્ટે ઘટનાના નજરે જોનાર સાક્ષી તરીકે ફેરાન સિંહ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫ ના નિવેદનને સ્વીકાર્યું છે એ હકીકતની અવગણના કરીને કે તેનું વર્તન અકુદરતી હતું કારણ કે તેણે ગામમાં

દોડી જવાનો દાવો કર્યો હતો પરંતુ તેમ છતાં તેના માતા-પિતા અને ત્યાં હાજર અન્ય લોકોને ઘટના વિશે માહિતી આપી ન હતી અને પોતાની સુરક્ષાનું ભય હોવાના દેખીતા અને અસ્વીકાર્ય બહાને થોડા કલાકો માટે અદ્રશ્ય થઈ જવાનું પસંદ કર્યું હતું.

૧૧. તેથી, અમે અભિપ્રાય ધરાવીએ છીએ કે ઉપરોક્ત કારણોસર હાઈકોર્ટનો ચુકાદો ભૂલભરેલો છે. અમે, તે મુજબ, અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ અને આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવાનો નિર્દેશ આપીએ છીએ. જો તેઓ કસ્ટડીમાં હોય, તો તેમને તાત્કાલિક મુક્ત કરવામાં આવશે. જો તેઓ જામીન પર હોય, તો તેમના જામીન બોન્ડ રદ કરવામાં આવશે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.